

Konserwacja *Bitwy pod Grunwaldem* Jana Matejki w ramach „Obchodów 600-lecia bitwy pod Grunwaldem w Muzeum Narodowym w Warszawie”

Przypadająca na 2010 rok 600-setna rocznica bitwy pod Grunwaldem stwarza możliwość przeprowadzenia gruntownej i kompleksowej konserwacji obrazu ilustrującego to historyczne wydarzenie, a znajdującego się w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie.

Konieczność przystąpienia do prac konserwatorskich nad płótnem Jana Matejki podyktowana była przede wszystkim jego złym stanem technicznym, a także bardzo poważnymi uszkodzeniami płótna oryginalnego. Podczas II wojny światowej „Bitwa pod Grunwaldem” znajdowała się przez 3,5 roku w ziemi. Nałożona na obraz w latach 40. XX wieku masa woskowa z dodatkiem kalafonii w sposób naturalny zaczęła się kruszyć i nie pełniła już tak dobrze swojej roli.

Ogromne rozmiary obrazu (42 m²) sprawiły, że konserwacja płótna prowadzona jest na miejscu, w specjalnie do tego przygotowanej Sali Matejkowskiej.

I. HISTORIA KONSERWACJI OBRAZU

- **lata 20. XX w. - pierwsze prace konserwatorskie**

Podklejono uszkodzenia płótna wzdłuż pionowych boków około 10 cm od krawędzi, łatami na masę klejstrową. Uszkodzenia te powstały od gwoździ przy wielokrotnym nabijaniu obrazu przez artystę oraz przy transportowaniu dzieła na wystawy. Całe odwrocie zamalowano farbą olejną (bielą cynkową).

- **lata 1946-49 – pierwsza kompleksowa konserwacja obrazu**

Po II wojnie światowej, ze względu na zły stan płótna oryginalnego, obraz zdublowano na masę woskową z użyciem kalafonii (takie wtedy stosowano metody). Pełną konserwację przeprowadził prof. Bohdan Marconi, światowej sławy konserwator dzieł sztuki, związany z Muzeum Narodowym w Warszawie. Wzmocniono wtedy podłoże poprzez dublaż na masę woskową, nabito obraz na drewniane krosna, oczyszczono i zregenerowano warstwę malarską. Uzupełniono ubytki gruntu i warstwy malarskiej.

- **1974 r. – prace konserwatorskie w związku z wypożyczeniem obrazu na wystawę malarstwa polskiego do Moskwy z okazji 30-lecia PRL**

Prace konserwatorskie objęły przede wszystkim wzmocnienie brzegów poprzez dodanie pasów szerokości 75 cm na masę woskowo-żywiczną, których część wychodzącą poza krawędź malowidła zawinięto podwójnie dla wzmocnienia oryginalnych marginesów. Po zakończeniu ekspozycji i przewiezieniu z powrotem do Warszawy dzieło naciągnięto na nowe, sztywne aluminiowe trójmodułowe krosno, które służy *Bitwie pod Grunwaldem* do dnia dzisiejszego.

- **1999 r. - prace konserwatorskie w celu wzmocnienia obrazu przed wypożyczeniem do Lietuvos Nacionalnis Muziejus w Wilnie**

W związku z uroczystą oprawą wizyty Prezydenta RP na Litwie, oczyszczono lico obrazu, wykonano korektę uzupełnień warstwy malarskiej. Już wówczas wiadomo było, że obraz będzie musiał przejść w okresie kilkunastu lat od jego wypożyczenia pełną konserwację, co było też warunkiem ewentualnych przyszłych wypożyczeń obrazu.

PROJEKT MATEJKO XXI ETAPY PRAC BADAWCZYCH I KONSERWATORSKO- RESTAURATORSKICH NAD OBRAZEM

W połowie czerwca 2010 r. przystąpiono do wykonania szczegółowych badań, dzięki którym wstępnie określono stopień degradacji materiałów organicznych i stan mikrobiologiczny obrazu.

6 lipca *Bitwa pod Grunwaldem*, której lico zostało wcześniej oklejone bibułą zabezpieczającą, została zdjęta ze ściany i położona na specjalnie do tego celu zbudowanym drewnianym podeście.

W dalszym etapie przystąpiono do zdemontowania ramy i usunięcia metalowego blejtramu. W celu wzmocnienia obrazu i usunięcia mikroorganizmów usunięto stare spoiwo dublujące. Nowy dublaż zostanie wykonany po przeprowadzeniu wszystkich reperacji i uszkodzeń oryginalnego płótna. Krosno obrazu wymienione zostanie na nowe - metalowe, samo naprężające się.

Kolejny etap prac prowadzony będzie na licu płótna. Zostanie ono oczyszczone, a werniksy usunięte. W miejscu starych kitów pojawią się nowe. Następnie wyretuszowana zostanie warstwa malarska. Na końcu położony będzie nowy werniks.

Podsumowując, kolejne etapy programu prac konserwatorsko-restauratorskich obejmują:

- wymianę starego dublażu na nowy (mechaniczne usunięcie płótna i spoiwa dublującego, zespolenie wszystkich licznych uszkodzeń płótna, opracowanie miejscowych wzmocnień klejonych partii, wykonanie nowego dublażu)
- wymianę sztywnego krosna na nowe metalowe samo naprężające się
- oczyszczenie lica
- usunięcie werniksów i retuszy

- wymianę kitów (mechaniczne usunięcie dawnych i wykonanie nowych)
- retusz warstwy malarskiej
- położenie nowego werniksu.

Zwiedzający - po raz pierwszy w historii Muzeum Narodowego w Warszawie - mogą śledzić na żywo tajemnicę przywracania blasku zabytkowemu dziełu malarskiemu. Kolejne odsłony prac konserwatorskich będą miały miejsce w październiku 2010 r.

Prace konserwatorskie potrwać do września 2011 roku. Odrestaurowany obraz wyjedzie wówczas do Berlina na wystawę pokazującą tysiąc lat historii stosunków polsko-niemieckich.

Prowadzona obecnie konserwacja jest piątą w historii obrazu, ale dopiero drugą mającą gruntowny i kompleksowy charakter.

Pogram prac konserwatorsko-restauratorskich przebiega równolegle z programem badawczym.

Wyłącznym sponsorem prac konserwatorsko-restauratorskich jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Mecenasem programu konserwacji obrazu Jana Matejki pt. „Bitwa pod Grunwaldem” (1878) jest PKO Bank Polski.

Mecenasem „Obchodów 600-lecia bitwy pod Grunwaldem w Muzeum Narodowym w Warszawie” jest ORLEN SA.

Konserwatorzy zaangażowani w program konserwacji „Bitwy pod Grunwaldem” Jana Matejki:

Dorota Ignatowicz-Woźniakowska, Główny Konserwator

Dorota Pliś, kierownik Pracowni Malarstwa Sztalugowego

Piotr Lisowski, starszy konserwator

Anna Lewandowska, konserwator

Magdalena Wesołowska, konserwator

Katarzyna Jastrzębska, konserwator

Małgorzata Pawłowska, konserwator

Barbara Kurzyk, konserwator

Dodatkowo zatrudnione spoza MNW:

Zofia Datko

Xenia Zdzieszyńska-Demolin